

Frits Müller

Gijzelen met de bijbel in de hand

Toen de gijzelingen in Drente en Amsterdam begonnen, maakte ik mij zorgen over de slechte gevolgen die deze gewelddadigheden konden gaan hebben voor de Zuid-Molukse bevolkingsgroep in ons land. Toen de gijzelingen voorbij waren, leek het er even op dat eerder het tegendeel het geval was, omdat de neiging groeide bij velen te vergoelijken wat niet goed te praten is.

Vóór alles moeten we oppassen: de daden van enkelen zijn niet zonder meer te veralgemeniseren tot een hele bevolkingsgroep. Evenmin mag „de geschiedenis” als schijnbare rechtvaardiging van deze (of andere) daden gelden, als dat met „god”, „de natuur”, „het ras”, of „de maatschappij” het geval mag zijn.

Wél kunnen bepaalde omstandigheden naar voren worden gebracht, niet om recht te praten wat krom is, maar om meer zicht te krijgen op wat er gebeurd is.

Ongetwijfeld zijn er fouten gemaakt, veel is daarvan al naar voren gekomen. Maar er is één kant aan de zaak die nog onvoldoende belicht is: de bedenkelijke invloed die is uitgegaan van een fanatiek soort christendom op een belangrijk deel van deze bevolkingsgroep. Deze invloed heeft langs twee lijnen gewerkt.

Enerzijds is het Zuid-Molukse vraagstuk vanaf de komst naar Nederland door de (geestelijke) leiding getrokken in een sfeer waarin op bovennatuurlijke steun gerekend werd. Er is daardoor te weinig gerichtheid geweest bij veel Zuid-Molukkers op het vinden van „binnenwereldlijke” oplossingen. Een teveel aan hooggespannen verwachtingen, en een te weinig aan aandacht voor die middelen en mogelijkheden waarmee we het in onze wereld nu eenmaal moeten doen.

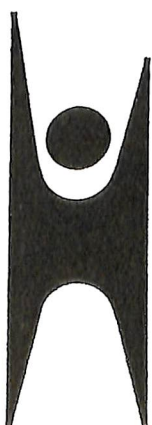
Anderzijds is daardoor een sfeer ontstaan waarin het doel de middelen gaat heiligen, niet ongebruikelijk bij godsdiensten waarbij de mens slechts als een werktuig van hogere machten wordt beschouwd. Als de mens tot ding is geworden, is de stap naar geweld niet ver meer.

Er zou mijns inziens meer aandacht besteed moeten worden aan het levensbeschouwelijke klimaat dat letterlijk en figuurlijk aan de wieg heeft gestaan van deze Zuid-Molukse jonge generatie, die — nogmaals — in zijn geheel niet veroordeeld mag worden op grond van de daden van enkelen.

Rob Tielman.

In deze Humanist:

- Een „open brief” van de gemeenschap Hoogezand-Sappemeer — pag. 2
- Memento Mori — over stervensbegeleiding schreef Mieke Keessen-van Luyken een werkstuk voor het H.O.I. „Wanneer de patiënt niet over zijn angsten kan spreken, veroordeelt men hem tot grenzeloze eenzaamheid” — pag. 3
- De humanistische psychologie van Maslow, een uitvoerige boekbespreking door Peter Krug „In de humanistische psychologie van Maslow krijgt het menselijk bestaan een hoopvol perspectief” — pag. 4 en 5
- Fragmenten uit de nieuwjaarsrede van voorzitter Max Rood — pag. 8

MENS EN UNIVERSUM

een serie van

ONTMOETINGSBIJEENKOMSTEN

31 januari / 1 februari 1976

„DE MENS ALS LICHAAMELIJK EN KOSMISCH WEZEN”

SPREKERS:

- Mevrouw H. E. Casparé: „Voeding gezien als kosmische energie”
- L. F. C. Mees, arts: „De menselijke vorm met haar kosmische achtergrond”
- Daan van Egmond: „Meditatiesystemen als wegen naar innerlijke bewustwording”

AKTIVITEITEN:

- „Tai-Do”, mediterend bewegen (Jo Onvlee)
- „Werken met symbolen”, een kennismaking met psychosynthese (Ria Exel)
- „Kleurbeleving”, werkgroep (Beatrice Bosschaert)
- Meditatie- en Yogagroep (Ronald Engelse)

OVERIGE WEEKENDEN: 20/21 maart en 24/25 april

KONGRESPLAATS: Internationaal Theosofisch Centrum Meentweg 9, Naarden
Inlichtingen en brochure kunt u aanvragen bij het SEKRETARIAAT: Raboes 9,
Laren N.H., tel. 02153 - 86091

OPEN BRIEF

AAN HET HOOFDBESTUUR VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Geachte Hoofdbestuursleden,

Wij, bestuursleden van de gemeenschap Hoogezand-Sappemeer van het Humanistisch Verbond op 5 januari 1976 in bestuursvergadering bijeen be-
treuren de plaatsing van het tendentieuze artikel van redactie-commissielid
van de Humanist de heer H. Bonger in Vrij Nederland van 3 januari 1976,
waarin hij reageert op het artikel van A. L. Constandse (Vrij Nederland 6
december 1975).

Naar onze mening heeft Constandse z'n artikel geschreven als een stuk ge-
schiedenis. Een ondertoon van spijt van C. over de ontwikkelingen in
Portugal ontkennen wij niet. Het antwoord van Bonger gaat niet op het artikel
in maar het wordt een persoonlijke aanval op Constandse met veel insinuaties.

Wij verwachten van een humanist niet dat hij op zo'n minderwaardige wijze
een mede-humanist aanvalt.

Constandse heeft ook binnen het Verbond zich erg verdienstelijk gemaakt.

Wij verlangen dat de heer Bonger het artikel van Constandse opnieuw leest
en zijn artikel wijzigt. In dit gewijzigde artikel moet Bonger toegeven dat zijn
persoonlijke aanval onjuist is geweest en dat deze van meer zakelijke aard
had moeten zijn.

Dat artikel moet evenals deze brief in de Humanist geplaatst worden.
Wij verzoeken het Hoofdbestuur hierop toe te zien.

We kwamen bijna tot de conclusie dat de Coornhert-kenner Bonger zich ont-
popte als een moderne Calvijn die de moderne Coornhert (Constandse) tracht
af te maken.

Het Bestuur
van de gemeenschap
Hoogezand-Sappemeer
v. h. Humanistisch Verbond

Het feest

Het is alweer januari. De zorgen om de feestdagen, wat doen we ermee, wie nodi-
gen we uit, waar gaan we naar toe, wat
zullen we eten en nog zo'n paar proble-
men, kunnen we gelukkig weer voor een
heel jaar op de plank zetten. Gelukkig, zei
ik, maar wie die zorgen helemaal niet hoeft
te hebben, op grond van het simpele feit,
dat er niemand is om uit te nodigen of
naar toe te gaan of een etentje voor klaar
te maken, kan dit gevoel van opluchting
niet delen. Voor deze mensen zijn tegen-
woordig Kerst-ins en Oudejaarsavonden,
maar ik herinner me, dat er zo'n twaalf
jaar geleden in sommige Humanistische
kringen nogal getobd is met de vraag, of
er niet wat Humanistisch-feestelijks met
alleenstaanden gedaan kon worden. In
onze gemeenschap belegden we een ver-
gadering met een aantal alleenstaanden
erbij en we gingen ervan uit, dat het in 't
algemeen niet zo'n succes was, om een
alleenstaande zomaar plompverloren in
een gezin te zetten.

Hoe waar dit uitgangspunt was, voelden
we een paar jaar later hier thuis aan den
lijve. We werden toen op oudejaarsavond
opgebeld door iemand van het H.V., dat
een eenzame oudere heer vreselijk tegen
de avond-alleen opzag. Of wij een adres
voor hem wisten. „Nee,” zei mijn man,
„maar laat 'm maar hier komen.” Dat heb-
ben we geweten. 't Was wel een interes-
sante man, die veel had meegemaakt en
er aardig over kon vertellen. Hij vond het
prachtig, dat we geen televisie hadden. Die
had anders subiet uitgemoeten, want daar
kon hij niet tegen. Wat we hem aanboden,
lustte hij niet en wat hij wel wilde, hadden
we niet in huis. Met wat improviseren
kwam hij toch wel aan z'n consumpties,
daar niet van, maar dat was een heel
gedoe om hem tevreden te stellen. Een be-
paald wandlampje stoorde hem. Kon dat
niet uit? Wij opperden wat vaags van een
donkere hoek en zo. We boften, want hij
had toevallig z'n zonnebril bij zich. De
lamp mocht aanblijven. Nu hadden we die
avond ook een blinde vriend op visite, die
altijd al een zonnebril ophad en een van
onze dochters droeg in die tijd voor de
interessanteritus ook dag en nacht een
donkere bril, zodat we 't gevoel hadden,
dat we in volledige winterbepakking op 't
strand van Ibiza oudejaar vierden. Achter-
af was 't geen nare avond en we hadden
er geen spijt van, maar zoiets onbezonnens
doe je toch niet gauw een tweede keer.
Op de vergadering, die we destijds had-
den, kwamen we tot een andere oplossing.
De alleenstaanden nodigden elkaar uit.
Een mevrouw, die goed kon koken, hield
open huis. De anderen zouden bijdragen in
de kosten, 't zou een reuze feest worden.
Iedereen verheugde zich er geweldig op.
„Hè ja,” zei een van de toekomstige gas-
ten, met glim-ogen van plezier, „en een
lekker borreltje vooraf...” Ze zag het al
helemaal voor zich, maar dat viel in zeer
verkeerde aarde, want de gastvrouw bleek
een verwoed geheelonthoudster te zijn.
„Nu ja,” zeiden de gasten, niet voor één
gat te vangen, „dan nemen we zelf wel een
fles sherry mee en wat wijn voor aan tafel.
Zo kan het ook.” Maar zo kon het niet. Niet
drinken, niet schenken, was het wat snib-
bige devies van de gastvrouw. In haar huis
kwam geen druppel alcohol. De vergade-
ring eindigde in mineur. De pret was eraf.
Soms liggen de dingen minder eenvoudig,
dan je met al je goede bedoelingen denkt.

Ans Spigt

MEMENTO MORI

„Over de dood op zichzelf valt niets te zeggen... De dood is een fait accompli...

De uitspraak van Epicurus (± 270 v. C.), die luidt: „Zolang wij er zijn, is de dood er niet en als de dood er is, zijn wij er niet.”

Maar met sterven ligt het anders. Daarbij stormen diverse gevoelens van angst en onzekerheid op de mens af... Het is jammer te moeten constateren dat over de dood praten een groot taboe is. Het lijkt wel of ook voor dit belangrijke laatste onderdeel van het leven weer een aparte deskundige nodig is...

Een aantal zinnen uit een opmerkelijk artikel over stervensbegeleiding. Het werd geschreven door een leerlinge van het Humanistisch Opleidings Instituut, mevrouw Mieke Keessen-van Luyken. Hieronder geven we een samenvatting van dit heldere werkstuk, dat zo opmerkelijk is omdat het zonder enige schroom dingen bij de naam noemt, die nog steeds door velen worden wegge-moffeld. En daarbij geeft het hele concrete voorstellen, die de begeleiding van stervenden voor alle betrokkenen (en dat zijn we eens allemaal) minder moeilijk, meer menselijk, zal kunnen maken.

Stervensbegeleiding, waarom?

De dood is uit het leven verdwenen, zoals paard en wagen uit het straatbeeld, om dr. Voute te citeren in een radio-uit-zending.

Ook hier heeft de vervreemding toege-slagen, in die zin dat de mens ver-vreemd is van zijn gevoelens over en van zijn voorstelling van de dood.

Het is niet zo vreemd, dit wegdringen van de dood, wanneer we bedenken dat de dood altijd verbonden wordt met ziekte en verderf. De dood wordt van oudsher gezien als een nederlaag, nooit als een zege. Bovendien kleeft er het ge-voel aan van een kwade macht, waar-door men getroffen wordt. Uit vrees daarvoor wordt vaak de stervende alleen gelaten. Vrees voor de dood is in wezen het besef van hulpeloosheid van de mens.

We zullen helaas moeten inzien dat een stervende niet zonder angsten zijn laat-ste levensfase zal beleven.

Wat zijn de ervaringen van een sterven-de?

Wanneer de patiënt niet over zijn angsten en onzekerheden kan spreken, ver-oordeelt men hem tot grenzeloze een-zaamheid. Wanneer we het hebben over de terminale patiënt, dan kunnen we een aantal fasen van verwerking onder-scheiden.

De patiënt die het nieuws verneemt, zal in eerste instantie reageren met ontken-ning. Een van de afweermechanismen die de mens ten dienste staan bij het ver-werken van een grote schok. Dit ontken-

nen kan heel lang duren en kan evenals de volgende vier fasen steeds weer te-rugkomen. Je kunt niet steeds leven met de smartelijke realiteit, dat je afscheid moet nemen, van alles wat je lief is.

De volgende fase is die van de woede. De woede en het verzet zijn de eerste stappen in de richting van aanvaarding. Na de woede komt de fase van het marchanderen.

Veelal wordt een aan God gewijd leven beloofd, in ruil voor verlenging van het leven. Ook het ter beschikking stellen van het lichaam, aan de medische weten-schap, kan een aanwijzing voor het marchanderen zijn.

Het kan ook zijn dat de patiënt met schuldgevoelens rondloopt over wat hij in zijn leven gedaan heeft en ze op deze manier probeert af te kopen.

Vanuit het marchanderen kan hij in een diepe depressie geraken. Er kan verdriet zijn om wat achter hem ligt en verdriet om wat voor hem ligt.

Na de depressie is het mogelijk dat de patiënt tot aanvaarding komt.

Bij grote levensproblemen en bij elk groot verlies zien we deze fasen ver-schijnen, niet alleen ten tijde van de confrontatie met de dood. De familie-le-den die zeer dicht bij de patiënt betrok-ken zijn, maken ook deze fasen door.

Wat kan de arts doen aan begeleiding?

Heel vaak ontwijkt de arts de doodzieke patiënt. Hij geeft daar tal van redenen voor op, vaak zonder te beseffen dat het zijn eigen angst voor de dood zou kun-nen zijn. De dood van een patiënt kan het symbool zijn van een verloren strijd. Het vertellen van de waarheid, dit is met de medische begeleiding toch wel het belangrijkste onderdeel van de ster-vensbegeleiding, omdat alles wat daarna nog gebeurt, daar afhankelijk van is.

Tussen de fasen van achteruitgaan en die van het bewuste weten, ligt het mo-ment, waarop de arts zou moeten spre-ken over het naderende einde.

Volgens Avery Weisman is het vertellen van de naderende dood zelden een drin-gend probleem. De patiënt weet het vaak al. Het geven van de diagnose ver-sterkt het vertrouwen van de patiënt in zijn arts.

Wanneer de arts besloten heeft de nade-rende dood of de ongeneeslijkheid van de ziekte met de patiënt te bespreken, zal er een follow-up moeten zijn.

Wat kan de geestelijk verzorger doen?

Wanneer een mens ernstig ziek is, zit hij niet alleen met de ongemakken daarvan, maar hij moet zowel de ziekte als de aantasting van de zin van zijn leven het hoofd bieden.

De vrijheid, zelfstandigheid en de waar-digheid van de stervende dienen de uit-gangspunten van de geestelijk verzorger te zijn bij de stervensbegeleiding.

Niet wat de geestelijk verzorger juist

acht, maar wat de patiënt juist acht, dient voorop te staan.

Zeker mogen we het tot taak van de geestelijk verzorger rekenen contact op te nemen met de familie.

Vanuit het humanisme gezien, zijn vrijheid, gelijkheid en verbondenheid ook belangrijke aspecten in de stervensbege-leiding. De vrijheid van de patiënt, om zelf met zijn ziekte en zijn gedachten over het sterven en de dood om te gaan, op een manier, die bij hem past. De ge-lijk(waardig)heid moet gerealiseerd wor-den in de relatie patiënt-geestelijk ver-zorger. Gesprekken van mens tot mens, met respect voor het mogelijk volslagen anders denken en voelen van de ander. De verbondenheid manifesteert zich in de solidariteit van de geestelijk verzor-ger met zijn patiënt. Begeleiden is iets heel anders dan leiding geven.

Conclusie

Al het voorgaande is samen te vatten in tien stellingen. Zij vertegenwoordigen de voorwaarden, waaraan voldaan moet worden, wil mijn opzet van stervensbegeleiding slagen.

1. Het taboe op het spreken over de dood dient uit de wereld geholpen te worden.
2. De patiënt die om de waarheid om-trent zijn overlevingskansen vraagt, behoort een eerlijk antwoord te krijgen.
3. De patiënt heeft het recht zijn ei-gen dood te sterven. Hij heeft me-dezeggenschap in het al of niet ge-bruik maken van psychofarmaca en pijnstillers.
4. De patiënt behoudt zijn beslissings-bevoegdheid, zolang hij bij volledi-ge bewustzijn is.
5. De waarheid van de patiënt dient tot en met het einde gewaarborgd te zijn.
6. De patiënt kiest zelf diegene uit, die hij wenst als begeleider.
7. De arts moet verzekerd zijn van de assistentie van een team bij het begeleiden van de patiënt.
8. Dit team moet samengesteld wor-den uit alle personen, die uit hoof-de van hun beroep handelingen verrichten aan de patiënt. Bijv: de diverse specialisten, de ver-pleegkundigen, de fysiotherapeut, de maatschappelijk werker, de geestelijk verzorger.
9. Ieder lid van het team dient geres-pecteerd te worden als terzake kun-dig op zijn terrein. Alle leden van het team moeten op elkaar kunnen terugvallen. De teamleden dienen zich er echter van bewust te blij-ven, dat het belang van de patiënt centraal staat.
10. De hiërarchie in het ziekenhuis dient zeker tijdens de teambespre-king buiten beschouwing te blijven. De verpleegkundige heeft evenveel recht van spreken als de specialist.

Hoewel er geen rechtstreeks verband bestaat tussen de humanistische psychologie en het modern humanisme, treffen wij in beide toch gelijksoortige elementen aan, zodat het niet verwonderlijk is, dat vele humanisten geïnteresseerd zijn in deze betrekkelijk nieuwe „school” in de psychologie.

Over een van de belangrijkste vertegenwoordigers van de humanistische psychologie nl. Abraham Maslow verscheen onlangs een ook voor „leken” bijzonder leeswaardig, helder geschreven boek van Frank G. Goble „De psychologie van Abraham Maslow” *

De humanistische psychologie, zoals deze in 1954 gestalte kreeg dank zij het boek van Maslow „Motivation and personality” is een reactie zowel op de opvattingen van het Amerikaanse behaviorisme (J. B. Watson, William James e.d.) als van Freud, die beide in feite uitgaan van een negatief pessimistisch mensbeeld. Freud had vooral aandacht voor de menselijke instincten. Deze instincten worden volgens de Weense psychiater onderdrukt door kunstmatig opgelegde gebruiken en morele opvattingen van cultuur en samenleving, hetgeen leidt tot spanningen en frustraties. Freud sprak van de primaire vijandigheid van de ene mens jegens de ander.

De behavioristen hadden uitsluitend belangstelling voor het gedrag van de mens.

Zij gingen uit van de essentiële gelijkheid van mensen en dieren en baseerden hun theorieën op dierproeven. Ethiek, moraal en waarden zijn — volgens hen — het gevolg van associatief leren. Begrip-

„Vergeleken met wat we zouden moeten zijn, zijn we maar half wakker”. W. James

pen als vrijheid, rechtvaardigheid, kennis of geluk hebben geen wezenlijke betekenis. Maslow miste in deze theorieën de positieve aspecten van het menselijk gedrag zoals geluk, blijdschap, tevredenheid, gemoedsrust, bevrediging, plezier, spel, hoop. Wie zich uitsluitend bezighoudt met het gedrag van dieren verwaarloost juist die eigenschappen, die uniek menselijk zijn zoals zelfopoffering, schaamtegevoel, liefde, humor, schoonheidsgevoel, idealen. Bovendien meende Maslow, dat bestudering van geesteszieken waardevol is, maar niet genoeg.

Zelfvervullers

Daarom richtte hij zijn onderzoek op geestelijk gezonde mensen en met name op wat hij noemt selfactualizing people, dat de nederlandse vertaler van het genoemde boek weergeeft met de term „zelfvervullers”. Maslow trachtte tot een definitie van deze groep te komen en meende dat deze gekenmerkt werd door „het volledig gebruik van talent, capaciteiten, mogelijkheden enz.

Deze mensen wekken de indruk zichzelf te vervullen en het beste te doen waar ze toe in staat zijn”. Het negatieve criterium was de afwezigheid van psycholo-

De humanistische psychologie

gische problemen en neurosen. Maslow merkte, dat zelfvervullers zich zonder uitzondering wijdden aan een werk, een taak of een roeping, die zij belangrijk vonden. Creativiteit blijkt een kenmerk te zijn van alle zelfvervullers. Creativiteit vereist moed, het vermogen om risico's te nemen en weerstand te bieden aan de eigen cultuur. Maar óók is de creatieve mens flexibel. De psychisch ge-

„De belangrijkste ziekte van onze tijd is gebrek aan waarden... die toestand is gevaarlijker dan hij ooit in de geschiedenis is geweest; door eigen inspanning kan de mens er iets aan doen”. Maslow

zonde mens is in hoge mate onafhankelijk, maar tegelijk houdt hij van mensen. Hij is individualistisch, minder afhankelijk van andere mensen, maar tegelijk minder bevreesd, minder vijandig tegenover anderen.

Alle zelfvervullers, die Maslow bestudeerde, bleken, een enkeling uitgezonderd, te geloven in een zinvol universum en een geestelijk leven, echter niet op grond van een blinde aanvaarding van een religieuze openbaring. Maslow kwam bij zijn onderzoek tot de conclusie, dat de mens gemotiveerd wordt door een aantal fundamentele behoeften, die voor de gehele soort gelden, blijkbaar niet veranderen en genetisch of instinctief van oorsprong zijn. De meeste fundamentele behoeften zijn de lichamelijke: de behoefte aan voeding, onderdak, seksualiteit, slaap en zuurstof. Maar naast deze verlangens bestaat er de behoefte aan veiligheid, aan liefde, het verlangen om ergens bij te horen („erg goed begrepen en geheel aanvaard te worden”), de behoefte aan waardering, aan zelfverwezenlijking, het verlangen om te weten en te begrijpen, de esthetische behoefte (het ontbreken van schoonheid en harmonie leidt tot afstomping).

Voorwaarden

Maar om deze fundamentele behoeften te bevredigen zijn een aantal voorwaarden nodig: vrijheid van meningsuiting, vrijheid van onderzoek, vrijheid van zelfverdediging, rechtvaardigheid, eerlijkheid, oprechtheid, en orde. Heel belangrijk is de bevrediging van de fundamentele behoeften in de kinderjaren, vooral in de eerste twee levensjaren.

„Mensen die in hun vroege levensjaren zeker en sterk zijn gemaakt, blijven daarna meestal zeker en sterk onder welke bedreiging dan ook”. Naast deze fundamentele behoeften onderscheidt Maslow nog zgn. „groeibehoeften”, waaraan hij aandacht besteedt in zijn boek „Psychologie van het menselijk zijn”. Aanvankelijk wordt de mens gemotiveerd door een reeks fundamentele behoeften. Naarmate die bevredigd zijn, beweegt hij zich naar het niveau van de

hogere behoeften, de „groeibehoeften”, en wordt daardoor gemotiveerd. Goble geeft in zijn boek een overzicht van 14 groepen groeibehoeften. Ik kan er slechts enkele noemen: rechtvaardigheid, eenvoud, schoonheid, goedheid, uniekheid, speelsheid, waarheid, onafhankelijkheid.

Maslow wijst er naar aanleiding van zijn beschouwing over de groeibehoeften op, dat de neiging van de mens om feitelijk te groeien en te streven naar zelfverwezenlijking is waargenomen en beschreven door uiteenlopende denkers van Aristoteles tot Bergson en door psychologen als Goldstein, Rank, Jung, Horney, Fromm, May en Rogers.

Hij meende, dat vooral de oosterse filosofie zijn standpunt bevestigde.

Halfwakker

Aan het begin van de twintigste eeuw merkte de bekende Amerikaanse filosoof en psycholoog William James op: „Vergeleken met wat we zouden moeten zijn, zijn we maar half wakker.” Onze vuren smeulen onze ploegen haperen, we gebruiken maar een klein deel van onze geestelijke en natuurlijke hulpmiddelen. Hier raakt James aan het probleem van de menselijke mogelijkheden, dat ook Maslow in zijn beschouwingen betreft. Maslow is zich ervan bewust, dat een individu zijn eigen mogelijkheden nauwelijks kent.

In ieder mens is zijn vermogen tot groei aanwezig. Onder groei verstaat Maslow de ontwikkeling van talenten, vaardigheden, creativiteit, wijsheid en karakter. Groei is de positieve bevrediging van steeds hogere niveaus van psychische behoeften.

Ondanks het vermogen tot groei is er helaas maar een gering percentage van de mensen die ook maar enigszins de verwezenlijking van hun volledige mogelijkheden benaderen.

Angst voor groei ziet Maslow als een van de mogelijke oorzaken naast culturele en maatschappelijke oorzaken: „Men kan verkiezen om terug te gaan naar de veiligheid of voorwaarts naar de groei. Groei moet steeds opnieuw geko-

„In plaats van cultureel relativisme beweer ik, dat er fundamenteel menselijke waarden zijn die voor alle culturen gelden, die de culturen te boven gaan en die in de ruimste zin van het woord menselijk zijn”. Maslow

zen worden; vrees moet steeds opnieuw overwonnen worden.”

Volgens Maslow hebben de meeste neurosen te maken met een onbevredigende behoefte aan veiligheid, aan aanvaarding en het gevoel ergens bij te behoren. Psychopaten zijn individuen, die in hun leven deze behoeften niet hebben kunnen bevredigen.

gie van Maslow

door P. Krug

„Over het algemeen hebben de meeste filosofieën en religies, oosters zowel als westers, een tweedeling aangebracht, waar zij ons voorhouden dat de manier om „het hogere” te bereiken, bestaat in het verwerpen van het lagere. De existentialisten echter leren dat beide elementen gelijktijdig bepalende kenmerken zijn voor de aard van de mens”. Maslow

Agressiviteit

Bijzonder actueel is ook hetgeen Maslow opmerkt over agressiviteit. Hij meent, dat hier geen sprake is van een bepaalde aanleg of neiging. Agressiviteit heeft een culturele basis. Onderzoek bij de Blackfoot-Indianen toonde aan, dat deze vrijwel geen agressief gedrag kenden, dit in onderscheid met andere volken. Maslow ziet agressiviteit als een reactie op de frustratie van of het onvermogen tot bevrediging van fundamentele behoeften.

Het is meer een reactie dan een instinct. De gezonde mens, die geleerd heeft zichzelf en anderen te begrijpen, is niet gewelddadig, agressief of destructief. Bijzonder belangrijk vind ik voorts Maslow's beschouwing over het begrip „waarden”: „De belangrijkste ziekte van onze tijd is gebrek aan waarden... die toestand is gevaarlijker dan hij ooit in de geschiedenis geweest is; door eigen inspanning kan de mens er iets aan doen”, aldus Maslow, voor wie evenals bij de duitse denker Max Scheler het waardenbesef centraal staat. Aan de hoogste waarde worden door verschillende auteurs uiteenlopende benamingen gegeven, die in feite hetzelfde aanduiden: zelfverwerkelijking, integratie, psychische gezondheid, individuatie, autonomie, creativiteit. Maslow verzet zich tegen psychologen, die moreel en cultureel relativisme bepleiten en de begrippen goed en kwaad buiten de psychologie willen houden. Letterlijk zegt Maslow: „In plaats van cultureel relativisme beweer ik, dat er fundamenteel menselijke waarden zijn die voor alle culturen gelden — die de culturen te boven gaan en die in de ruimste zin van het woord menselijk zijn. Zonder die standaards zouden we gewoon geen criterium hebben voor kritiek op, laten we zeggen, de goed aangepaste nazi's in nazi-Duitsland.”

Groeiwaarden

Ik noemde reeds een aantal „groeiwaarden” die Maslow als de hoogste beschouwt. Volgens Maslow bestaat er ook een samenhang tussen deze waarden. Een maatschappij zonder waarden en normen maakt de psychische groei van een mens onmogelijk, omdat het individu behoefte heeft aan een raamwerk van waarden.

De mens zonder waardensysteem kan impulsief, nihilistisch, sceptisch zijn: zijn leven is zinloos.

Hier raken wij ook aan het vraagstuk van de maatschappijhervorming. De goede samenleving, aldus Maslow, maakt bevrediging van de psychische behoeften van de mens mogelijk en staat die toe, terwijl de slechte samenleving bevrediging van behoeften frustreert. Maslow noemt die samenleving ziek, die gekenmerkt is door „niet genoeg liefde, genegenheid, bescherming, respect, vertrouwen en te veel vijandigheid, vernedering, angst, verachting en overheersing”. De moeilijkheid met vele jongeren is, aldus Maslow, dat zij een plotselinge verbetering in de wereld wensen maar niet bereid zijn er gestaag aan te werken. Het ontdekken van beter en effectievere wegen naar persoonlijke groei en zelfverwerkelijking is een belangrijk aspect van maatschappijhervorming. Het onderwijs is een machtige factor voor of tegen maatschappijverbetering. Maslow verwerpt zonder meer de theorie van Freud, dat de belangen van individu en samenleving tegenovergesteld zijn.

„Voor wat betreft hun motivationele gesteldheid kunnen we zeggen dat gezonde mensen hun fundamentele behoeften voldoende hebben bevredigd; deze behoeften gelden veiligheid, ergens bijhoren, liefde, respect en zelfrespect...”. Maslow

Zijn beschouwing over maatschappijhervorming herinnerden mij aan het voortreffelijke boek van Erich Fromm: „De gezonde samenleving” (Bijleveld, Utrecht 1958), die meer nog dan Maslow tot een nadere uitwerking komt van het patroon van een gezonde of zoals Maslow zegt „synergetische samenleving”. De beschouwingen van Maslow zijn evenals die van Fromm voor een humanist bijzonder instructief en inspirerend.

Bij Lemniscaat zijn een aantal werken van Maslow in Nederlandse vertaling verschenen. Wie de tijd ontbreekt deze te bestuderen, kan ik het boek van Frank Goble bijzonder aanbevelen omdat dit een uitstekende samenvatting geeft van de onderzoeken en theorieën van Maslow. Maslow is niet de enige vertegenwoordiger van de humanistische psychologie. Andere bekende namen zijn Erich Fromm, Erik Erikson, Carl Rogers en Fritz Perls. Maar Maslow is wel een van de meest belangrijke, die bovendien een omvangrijk oeuvre heeft nagelaten.

Conclusie

In de humanistische psychologie van Maslow krijgt het menselijk bestaan een hoopvol perspectief. De mens wordt niet langer gezien als een speelbal van driften en omstandigheden. De positieve visie op de mens en in het bijzonder de

nadruk op de groeimogelijkheden en de creativiteit van het individu geven deze psychologie een optimistisch karakter. Bovendien heeft Maslow ook op levensbeschouwelijk gebied een aantal gedachten gelanceerd, die onze aandacht verdienen. Terecht merkt hij over andere psychologen op (in zijn boek „Psychologie van het menselijk zijn”, Lemniscaat): In hun systematisch denken houden zij zich te weinig bezig met de grote macht van autonome determinanten in samenleving en persoonlijk milieu, met krachten buiten het individu, zoals armoede, uitbuiting, nationalisme, oorlog en maatschappelijke structuur”. Maslow spreekt met enige waardering (in dit zelfde boek) over het existentialisme: „Over het algemeen hebben de meeste filosofieën en religies, oosters zowel als westers, een tweedeling aangebracht, waar zij ons voorhouden dat de manier om „het hogere” te bereiken, bestaat in het verwerpen en beheersen van „het lagere”. De existentialisten echter leren dat beide elementen gelijktijdig bepalende kenmerken zijn voor de aard van de mens. Geen van deze twee kan men afwijzen; men kan ze alleen integreren”. Maar Maslow meent toch ook (m.i. terecht) dat de existentialisten te veel blijven doorhameren op vrees, angst, wanhoop e.d. als centrale elementen in het mens-zijn: „Het is alsof ze maar door een oog kunnen zien, en dat is dan nog versluierd door twijfel en achterdocht. De meeste mensen kennen en tragiek en vreugde, in wisselende proporties. Iedere filosofie die een van beide weglaat, kan niet beschouwd worden als al-omvattend”.

In genoemd boek „Psychologie van het menselijk zijn”, geeft Maslow zelf deze samenvatting van zijn door onderzoek verworven inzichten.

„Voor wat betreft hun motivationele gesteldheid kunnen we zeggen dat gezonde mensen hun fundamentele behoeften voldoende hebben bevredigd; deze behoeften gelden veiligheid, ergens bijhoren, liefde, respect en zelfrespect. Dus worden zij primair gemotiveerd door tendenzen maar zelf-actualisering (gedefinieerd als voortgaande actualisering van mogelijkheden, bekwaamheden en talenten)...”

Ik hoop, dat deze beschouwing er toe zal bijdragen dat de geschriften van Maslow in humanistische kring veel lezers vinden.

Bij uitgeverij Lemniscaat zijn verschenen in de reeks „Menselijke mogelijkheden”:

Frank Goble: De psychologie van Abraham Maslow — De derde weg. Prijs f 14,50. A. H. Maslow: Psychologie van de wetenschap. Prijs f 16,50. Psychologie van het menselijk zijn. Prijs f 21,50. Motivatie en persoonlijkheid. Prijs f 29,50. Religie en topervaring. Prijs f 14,25. Ontplooiing. Prijs f 28,—.

„Mensen die in hun vroege levensjaren zeker en sterk zijn gemaakt, blijven daarna meestal zeker en sterk onder welke bedreiging dan ook”. Maslow

Religieus humanisme

Op 21 december hield de heer A. van Meurs in Amsterdam een inleiding over religieus humanisme aan de hand van Heidegger. De spreker vraagt zich af: moeten we de bezinning niet aktiveren? Wie is de mens? Leggen we niet teveel het accent op het rationele humanisme i.p.v. op het religieus humanisme? Religieus dan in de ruime zin van niet-godsdiensstige totaliteitsbeleving. Vooral vele jongeren vragen hiernaar. Analyse van de mens is van fundamenteel belang. We blijven volgens spreker min of meer gevangen in het rationalisme, gefundeerd in de wetenschap. Met de wetenschap kun je geen welzijn bewerkstelligen.

Er zijn drie vormen van benadering van de werkelijkheid:

1. is het existentiële beleven,
2. benadering met zintuigen,
3. benadering door logische wetenschap.

De wetenschap verschaalt de werkelijkheid want verklaart alles binnen zijn beperkte raam. Buiten dat raam is veel meer: erotiek, kunst, liefde, religieuze beleving.

We leven nu in een filosofische crisis. Onze toekomstige kultuur zal een niet-godsdiensstige, maar wel religieuze kunnen zijn. Er werd nog veel meer „overhoop” gehaald, de mensen moesten tenslotte de zaal „uitgepraat” worden!

Toehoorder J. E. Hatzmann

De anti-spuitsbusenaktie

De afgelopen maanden hebben er zo af en toe in kranten en tijdschriften berichten gestaan over gevaar van spuitsbussen. (Het drijfgas freon tast de ozonlaag aan. De laatste beschermt ons tegen ultraviolette straling van de zon. Deze straling breekt levende cellen af.)

Ondanks deze verontrustende berichten zijn er geen maatregelen genomen om de produktie te stoppen. Alleen is de consumptie iets afgenomen.

In Groningen is nu de milieuwerkgroep Fluitekruid met een aktie tegen het gebruik van spuitsbussen bezig. Voor een demonstratie werden grote kartonnen spuitsbussen gemaakt waar d.m.v. schouderbanden iemand in kon lopen.

Zo werden veel handtekeningen verzameld, affisjes verkocht, stencils uitgedeeld en praatjes gemaakt met de mensen.

Het zou erg goed zijn, als ook in andere plaatsen zo'n aktie gevoerd zou worden. De grote namaakspuitsbussen zijn daarvoor beschikbaar. Als iemand zin heeft om ook een aktie te organiseren, moet hij of zij maar even een briefje of zo schrijven naar: Harmke Eisen, Rade Markt 25A, Groningen.

Milieuwerkgroep Fluitekruid
Groningen.

Samen feestvieren

Op zaterdag 20 december was er voor ieder die niet van plan was zich met de Kerstdagen te overeten de gelegenheid om, onder auspiciën van het Humanistisch Verbond, Gemeenschap Bussum, al vast een bodempje te leggen. De opzet was dat iedereen een eigen aandeel zou leveren in de vorm van iets meebrengen, helpen versieren, afwassen e.d. Hierin is deze bijeenkomst zeer goed geslaagd; het gezamenlijk iets „maken” van zo'n feest bleek een goede en stimulerende gedachte. Het vorig jaar was een dergelijk evenement zozeer in de smaak gevallen dat er ditmaal een dertigtal hongerige wolven aanschoven voor een humane hap. En aangezien er veel makke schapen in een hok gaan, lukte het nog best om ieder een zitplaats en een bord te bezorgen. En nog wat er op ook! Daar er vogels van diverse pluimage onder de aanwezigen waren — de beeldspraak loopt ietwat uit de hand met dit bestiarium! — werd het een zeer geanimeerde avond met een grote variatie in tafelgesprekken, zonder stichtelijk woord maar met charmant en kundig musiceren en dank zij de aanwezigheid van een doos vol ABAL-artikelen, ook nog de gelegenheid een aardig stuk handvaardigheid op de kop te tikken met daarbij de gedachte dat een goed doel gesteund werd. Hulde aan de gastvrouw en allen die meehielpen. Moge dit in Bussum tot een gevarieerde traditie worden.

Bijeenkomsten

Op 29 februari om half elf spreekt drs. H. T. Sie Dhian Ho voor de gemeenschap Bussum in hotel Jan Tabak over „Het ontstaan van religie”.

Op 5 februari om 8 uur 's avonds in de Openbare Leeszaal in Bussum spreekt mr. M. G. Rood (onder voorbehoud) over „Het huwelijk en alternatieve samenlevingsvormen”.

In „Relatie”, het bulletin van de gem. Bergen/Schoorl/Alkmaar e.o. lezen we dat een cursus geestelijke verzorging op touw is gezet. Deze cursus omvat 4 avonden en begint op woensdag 28 januari.

Inlichtingen bij de voorzitter W. F. Koeman, Hulstplantsoen 40, Schoorl.

Morgentaler: 454 handtekeningen

Op een bijeenkomst in de gemeente Dordrecht kwam de zaak-Morgentaler ter sprake naar aanleiding van een stukje in Humanist.

Bij de zondagmorgenbijeenkomst tekenen alle aanwezigen een tekst. Tevens werden verschillende instanties benaderd o.a. Cultureel Centrum, N.V.S.H., Pedagogische Akademie, Gem. Lyceum, Vrouwencafé, Openbare Bibliotheek, Rooje vrouwen, Gewest etc. Totaal leverde dat 454 handtekeningen op!

Inflatie

U hebt het kunnen lezen in de HUMANIST van 15 december:

Het hoofdbestuur rapporteert haar vergadering van 21 november en stelt het feit vast dat de financiële middelen ontoereikend zijn. Het is een nuchtere publikatie zonder geklaag en zonder enige vraag. Ditmaal dan.

U kunt dit verslag voor kennisgeving aannemen, en overgaan tot de waarneming hoeveel geld door de bevolking wordt uitgegeven voor allerlei zaken — en dat zijn er hoe langer hoe meer — waar we niet buiten kunnen. Dat menen we tenminste. Maar in de vermeende welvaart die een wedloop is tussen produktie en consumptie, en waarin geld een hoofdrol is gaan spelen, komt er een moment waarin het Verbond zich in de maastroom van de inflatie niet meer staande kan houden.

Dát wilt u in geen geval.

En zolang dit kan willen we dit voorkomen.

Misschien komt er een tijd dat er duurzaam een dringend beroep moet worden gedaan op hen die oog hebben voor deze benarde situatie.

Geheel afzonderlijk van dit perspectief, wat onoverzichtelijk is, stel ik u echter voor hier althans NU DIREKT wat aan te doen.

Het lijkt me een gezonde entree voor een nieuw jaar om het hoofdbestuur bij wijze van extra verrassing een bijdrage te geven en zo haar zorgen enigszins te vermindern. Mijn bijdrage is een persoonlijke bijdrage en heeft **op zichzelf** niet zoveel te betekenen; maar vanuit een ouderwets idealisme mogen we met elkaar deze vraag bij de jaarwisseling stellen:

„Als we nu eens met z'n allen...?”

En dat zijn er méér dan u denkt!
GIRO 6168 STEUNFONDS
PRAKTISCH HUMANISME.

VL.

(naam en adres bij de redactie bekend. De brief was vergezeld van een giro-kaart!)

Ila Schoutsen heeft beenblessure

De nieuwe landelijk vormingswerkster Ila Schoutsen, die Jack Tsang opvolgde in het najaar, moet al geruime tijd rust houden in verband met een hardnekkige beenblessure. Jammer voor haar dat ze haar loopbaan zo moet beginnen: ze was zo van plan helemaal in het werk te duiken en zat boordevol plannen en ideeën. We wensen haar heel veel sterkte en geduld toe!

Bezwaren tegen de astrologie?

Als humanist heb ik meer bezwaren tegen een eenzijdig rationeel humanisme dan tegen de astrologie. Een all round humanist zal de waarde van astrologie niet blijven ontkennen omdat hij deze levensvisie zowel religieus (intuïtief) als rationeel (verstandelijk) zal benaderen. Er zijn inderdaad wel bezwaren tegen bepaalde kanten van de astrologie. Zoals tegen de twijfelachtige astrologische rubrieken in weekbladen. Hiertege bestaan soortgelijke bezwaren als tegen luchtverontreiniging. Maar humanisten zullen de chemie niet veroordelen omdat de chemische industrie soms haar stinkende afvalgassen niet voldoende zuivert. De chemie geeft immers ook de methode aan hoe deze gassen vooraf gezuiverd kunnen worden opdat het milieu niet verontreinigd wordt. Het enige is dit ook te doen! Zo mogen humanisten ook de astrologie niet veroordelen omdat er een „industrie” bestaat van twijfelachtige astrologische rubrieken. Want de astrologie geeft ook de weg aan hoe men deze milieuvervuilende literatuur kan ontlopen. Een verrassend eenvoudige en logische weg: door ons te verdiepen in goede astrologische literatuur! De onderstaande literatuur kan ik van harte aanbevelen. Astrologie ... wetenschap of bijgeloof? (Zienswijze VIII, Nos-uitg. '70). 2. E. Parker, Astrologie en haar praktische toepassingen (Veen, Amersfoort). 3. Th. J. J. Ram, Psych. astrologie (Bech, A'dam). 4. Ir. C. J. Snijders, Beginselen der Astrologie (Becht, A'dam). 5. Dr. Ir. J. van Slooten, Maan-phase psychologie (Veen, Amersfoort).

IJsselstein, B. Cool

Radio & TV

Zoals reeds in het nummer van 15 december is aangekondigd staan de radio- en t.v.-uitzendingen in deze periode in het teken van „Arbeld” onder de titel „Werk voor mensen”. Wij willen als redactie ieder die gereageerd heeft op het artikel van Snijder over „Pensioen op 65?” (er kwamen zeer veel brieven) aanraden naar deze uitzendingen te kijken/luisteren. In het 1e februari-nummer van Humanist willen we een samenvatting publiceren van de inhoud van deze serie en een interview met Rina Spigt, die bij de produktie letterlijk en figuurlijk betrokken was.

Radio: zondag 9.30-10.00 uur: „Werk voor mensen”. Aflevering 3 en 4: 18 en 25 januari.

Televisie: 18 januari: Aflevering 2, „Werk voor mensen” 20 minuten voor het laatste journaal, Ned. I om 22.30 uur. Laatste aflevering: 1 februari, over humanisering van de arbeid.

Het anti-astrologie nummer

Een grote moeilijkheid is, dat we bij het beoordelen zowel van geloof als van bijgeloof, nooit verder kunnen gaan, dan het getuigen van ons agnosticisme. Ook een negatief oordeel moet n.l. bewezen worden, (althans, daartoe zullen we worden uitgedaagd) al is dat per definitie onmogelijk.

Daarentegen achten de positief gelovenden en bijgelovigen geen ander schijnbewijs voor hun mening nodig, dan eigen subjectieve „ervaringen”.

Het enige wat mogelijk is, om aan enkelen de onwaarschijnlijkheid van hun (bij)geloof te doen inzien d.m.v. het wijzen op vrij algemeen bekende feiten, bv. dat de werkelijke topografie der hemellichamen héél anders is, dan hun projectie tegen het „firmament”, welke wij als een bepaalde figuur, (sterrenbeeld) vanuit de aarde waarnemen. In feite de mooiste „anamorfosen” welke men zich kan voorstellen! Alleen wat ingewikkelder dan de vertekende fietsen en cijfers, welke wij op het wegdek als goed herkenbaar zien!

En die schijnvoorstellingen (rammen, vissen, steenbokken en wat-al-niet zouden dan de karakters beïnvloeden, „vormen”, van mensen welke op een zeker tijdstip zijn geboren? De Achterhoeker heeft daarvoor een prachtige uitdrukking: „en ie g'leuft dat?”

Een ander voorbeeld: het is bekend, dat bij in de homeopathie gebruikelijke verdunningen, in vele of de meeste flesjes „medicijn” geen molecuul, dus **niets**, van de werkzaam geachte stof kan aanwezig zijn. Maar we mogen toch zeker niet verwachten, dat dit feit een belemmering zou vormen voor het geloof in de genoemde wijze van behandelen, bij mensen die geen notie hebben van wat een molecuul eigenlijk is? En bij vele anderen?

Uit de tegenwoordige rage voor de astrologie blijkt slechts eens te meer, hoeveel mensen een geloof in „iets” buiten de mens nodig hebben, althans zoeken. En misschien overkomt ons zelf dat ook nog wel eens, in een bepaalde levensperiode, onder bepaalde omstandigheden. Wie durft te voorspellen: nooit? Zouden we het bekende gezegde „nood leert bidden” niet moeten vertalen in „erge nood kan doen zoeken naar een steunpunt buiten de mens”?

Vlieland, P. H. v. Terwisga

Televisie-tekst Erich Fromm

Op zondag 12 december zond de televisie van het Hum. Verbond een interview uit dat Hans Lechleitner had met Erich Fromm.

Titel: „Waarheid en leugen.” De tekst van deze uitzending is te bestellen door overmaking van f 1,50 op postgiro 58 t.n.v. Humanistische Pers, Utrecht. Met vermelding van „Fromm”.

Humanisme en astrologie

Iemand zond ons knipsels toe uit Humanist van oktober/november 1971. Blijkbaar werd ruim 4 jaar geleden de discussie over astrologie al eens gevoerd! We nemen hieronder enkele passages over uit een brief die in de rubriek On/eens werd opgenomen:

Veenendaal, H. Groot.

Humanisme en astrologie

Ik ben humanist, lid van het HV, toch ben ik geen rationalist. Deze combinatie wordt door vele humanisten vaak als onverenigbaar beschouwd.

Ik ben astronoom (doctor in de wis- en sterrenkunde) — toch ben ik ook astroloog! Deze combinatie is in veler oog onbestaanbaar! Zo heb ik er vroeger zelf ook over gedacht. Ik voelde de behoefte deze vooropgestelde overtuiging door het experiment te toetsen.

Dit kon alleen door mij de astrologische techniek eigen te maken, zelf horoscopen op te stellen en hetgeen hieruit afgeleid kon worden te vergelijken met de werkelijkheid. Tot mijn aanvankelijke verbazing was het resultaat anders dan ik verwacht had! Het karakter van mij goed bekende personen bleek in overeenstemming met hetgeen uit hun horoscoop viel af te leiden! Als eerlijk onderzoeker moest ik de realiteit van de horoscopie erkennen, ook al bleven mijn astronomische bedenkingen onverminderd bestaan. Het resultaat was: de astrologie is geen causale wetenschap, maar niettemin kloppen haar uitspraken met de werkelijkheid. Wat nu?

Blijkbaar moet er naast het aan causaliteit onderworpen gebeuren ook een a-causaal gebeuren bestaan. Een moeilijke conclusie voor iemand die steeds uitsluitend causaal wetenschappelijk denken heeft leren kennen! Maar niet voor wie zich ingewerkt heeft in de moderne dieptepsychologie! Hij wordt daar geconfronteerd met het a-causale gebeuren van de synchroniciteit.

Dan gaat hij begrijpen, dat astrologische constatering behoren tot deze klasse. Zij berusten wel niet op mechanistisch-causale samenhang, maar hebben een even groot geldigheids- (waarheids-?) gebied als deze.

Veenendaal, H. Groot.

Humanist

eindredakteur: Jetske Mijs.

Druk: Lumax, Utrecht.

Redactie-adres: Hum. Verbond, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 31 81 45.

Abonnementsprijs voor niet-leden: f 18,— per jaar t.n.v. Humanistische Pers, postgiro 58, Utrecht.

Een goed nieuw jaar!

Op zondag 11 januari werd in het Erasmushuis in Utrecht een nieuwjaars-receptie gehouden, waar veel hoofd-bestuursleden, functionarissen, personeel en vertegenwoordigers van gemeenschappen weer eens bij konden praten of kennismaken.

Ook werd officieel afscheid genomen van Paul Kruijswijk. Voorzitter Rood hield een toespraak waaruit enkele passages:

„Werken vanuit een humanistische achtergrond wil zeggen dat wij onze overtuiging en dat is: ons waardenpatroon, raadplegen als wij beslissen dat en hoe wij werken. Dat wil zeggen dat de humanistische geestelijke verzorger zal luisteren naar de behoefte die in nood zittende mensen in zijn richting uiten. . . Als wij ons binnen het vormingswerk, waaraan wij al jaren een bijdrage leveren, ook gaan richten op zgn. relationeel vormingswerk, doen wij dat als er twee precondities vervuld zijn:

— hebben wij een eigen bijdrage te leveren?

— kunnen wij die bijdrage met een eigen methodiek leveren?

Zo zullen wij radioprogramma's over Suriname of mens en arbeid alleen maken, als wij menen daarin een duidelijk eigen geluid te kunnen laten horen.

Zo zullen humanistische organisaties alleen aan ontwikkelingssamenwerking moeten doen als onze bijdrage en onze methodiek een eigen plaats kunnen hebben . . .

Het ligt niet op onze weg te verklaren dat alle ellende in deze wereld komt van de kapitalistische ondernemingswijze productie of juist van het marxisme-leninisme.

Moeten wij ons dan niet uitspreken tegen stadsterreur in Argentinië, het doodschieten van deviezen-smokkelaars in de Sovjet-Unie en het handafhakken van dieven in Jemen? Dat is toch zeker niet humaan, nou dan!

Humaan en humanisme is niet synoniem. Iets kan zeker humaan zijn en hoeft toch niet om een bijdrage van onze samenleving uit, te vragen.

. . . Waar het op aankomt is dat de makers, de verantwoordelijke uitvoerders, aanspreekbaar moeten zijn op het uitgangspunt: waarom doen wij dit en waarom doen wij het zo? . . .

Tenslotte wil ik nog iets zeggen over in ons cultuurpatroon aanvaarde symboliek en humanistische beginselen. Wie zou menen als Humanist geen Sinterklaas te kunnen vieren omdat de Sint van huis uit een katholieke heilige is, heeft weinig of niets begrepen van het humanisme. Wie vandaag de dag meent als voorzitter van een humanistisch bejaardentehuis een kerstboom daar te moeten verbieden, geeft slechts blijk van een in hoge mate onhumanistische onverdraagzaamheid.

HONGAARSE RHAPSODIE

(Rika Csardas)

Aszich vamme werc komcseggic
szunne menou
rika, rika,
laane menou

Evve nochwa tetegec kerd
toenoula melos
mal legeg mal legeg
toenoula melos.

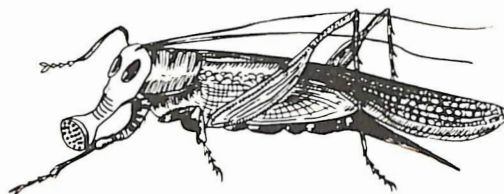
Em ma proppe, etep proppe
Em ma széchela melos
Tottic nedde crantep emme
leckurre segret, danszeg tse
kanapee kanapee
toenoutyn ustoe.

Aszick csavus im melyche mostap
seggictoe
rika, rika,
laane menou.

Evva nochwa pittetyn us
toenoula melos
szotterick szotterick,
toenoula melos.

Em ma pitte, maffup pitte
Em ma széchela melos,
Tottic evvelec kursellef
noggetuc kydoe, danszeg tse
szoe menou, szoe menou,
toenoutyn ustoe.

De jong gestorven student Schelte-
ma, is bekend geworden door één
bundel, genaamd **Chansons, gedich-
ten en studentenliederen**. Hieruit is
dit „Hongaarse” gedicht gekozen.

Uit „een pleidooi voor een beter leef-
milieu”. Tek. B. Vincke

DE REDAKTIE ALS
GENEESHEER-DIREKTEUR

?!

13

VERSLAVING.
FINANCIËL-
OVERZICHT.
BRIEVEN.

13

Ont-moeten over Maslow en Jensen

In het laatste nummer van Ont-moeten, het tijdschrift van het groeps-
werk van het humanistisch verbond, staat ditmaal
een artikel van P. J. van Strien, hoogle-
raar in de arbeidspsychologie te Gronin-
gen over „Maslows halve humanisme”.
Daarnaast ook een bespreking van het
boek van de deense humanistische psy-
choloog Jorgen Pauli Jensen: „Mens-
psychologieën”.

Coen Scholten, hum. studentenraads-
man schrijft over humanisme, groeps-
werk en maatschappij en verder inter-
viewt Jan Hein Mooren de hum. raads-
man in het huis van Bewaring in Am-
sterdam, Henk van Dam.

Uit dit laatste interview een korte passa-
ge:

Mooren: Praten jullie ook over de te-
rugkeer van de gedetineerde naar de
maatschappij?

Van Dam: „Ja, en daarin vind je veel te-
rug van de wrok: „Ze maken het je aan
alle kanten onmogelijk om een goeie
start te maken.” „Je kunt niet bij je
vrouw slapen, je ziet de kinderen haast
niet meer.” „Ik krijg nooit een kans
meer.” En vaak zit daar veel waars in.
Je kunt niet zeggen: het valt wel mee hè.
Wat je wel kunt doen is aangeven, dat
het hoe dan ook de realiteit is, hún rea-
liteit. Waar het om gaat, is, dat je niet
alleen maar blijft steken in dat gevoel
van revanche. Dat je ook oog krijgt voor
de realiteit. En in die zin kun je er heel
zinnig over praten.”

„Ont-moeten” verschijnt 6 x per jaar en
kost f 15,— per jaargang. Postgiro:
456508 t.n.v. Albert Nieuwland, Am-
sterdam. Geen losse nummers verkrijg-
baar.

Gekkenkrant

Wel eens gehoord van de gekkenkrant?
Het is een blad voor psychiatrische pa-
tiënten. In het december-nummer trof
me een gedichtje van Ida Vos:

Janszen
Janszen heeft
zijn been gebroken
Janszen viel over
een steen.
Duizend vrienden
en verwanten
zitten om zijn
ziekbed heen

Janszen heeft
zijn ziel gebroken
vindt de wereld hard
als steen.
Duizend „vrienden”
en verwanten
laten Janszen nu . . .
--alleen.

Uit „Gekkenkrant”, dec. '75. Abonne-
ment min. f 10,— giro 3058.334 Amster-
dam, Stichting De Gekkenkrant.